

ІСТОРИЯ СЕЛА РИСВЯНКА

(О. Цинкаловський «Стара Волинь і Волинське Полісся», т. 2, стор. 311;

С. Остапчук «Рисвянка і рисвянці»; Я. Пура «Край наш у назвах», стор. 48-49)

З Гориньграда Першого на півдорозі до Шубкова звертаємо вліво на шосе, яка веде в Рисвянку — невелике поселення, перенесене в 1950 році з правобережжя Горині, що за 9 км на північ від Тучина.

Про час заснування Рисвянки, як і більшості навколишніх сіл, в архівних матеріалах записів немає. Як і відсутні відомості про походження назви поселення. Та існують народні оповіді про стару церкву, яка стояла на високій горі понад широким шляхом і в часи лихоліття разом із людьми зсунулась у глибоку яму. Потім на цьому місці знаходили залишки знарядь праці, черепки, дитячі іграшки тощо.

Давня Рисвянка (Риствін) як маєтність Семашка виринає з 1603 року. Саме тоді в «Рисвянке» виділили для селян громадський вигін. У 1707 році «под Рысьвянкой» згоріла дьогтярня і частина соснового лісу. Але карта 1772 року подає село під назвою «Рушванка».

Тучинський інвентар 1780 року засвідчує в «Рисвянке» 27 «димів», 5 невеликих ставків, 4 «борті», 1 смолярню. Тоді ж «Рисвянские крестьяне» корчували зруб для посівних ґрунтів.

За книгою Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» Рисвянка або Різвянка — «село, Рівненський пов., Тучинська вол., 35 км. від м. Рівного. У кінці XIX ст. було там 45 домів і 383 жителів».

У 1805 році лісові охоронні затримали «на Рысьвянском имени» двох грабіжників з украденим крамом, конем. Рік пізніше «Рисвянка» згадується при описі Селищанських маєтностей в їх західних рубежах.

За книгою Миколи Теодоровича 1889 року «Рисвянка» як «деревня» мала епархіальну приналежність до Тучина. Тоді вона нараховувала до 40 дворів. За даними 1992 року переселена Рисвянка складалась з 128 дворів, 325 жителів. Наприкінці XIX ст. на місці села було закладено полігон для муш-

трування царських військ. Для збільшення площі прийшлося частину жителів Козлина і Карловщини переселити до Посягви (тепер — Гошанський район). Військову виучку на полігоні проходили, в основному, частини, які дислокувалися у Рівному (125 і 127 піхотні полки, 32 артилерійська бригада та інші). Дуже часто проводились стрільби. Здійснення навчань було під систематичним контролем перевіряючих. У документах є відомості, що інспектувати війська приїжджали навіть особи царської сім'ї і тоді до таких візитів особливо ретельно готувались.

За часів окупації совітами ця територія була відведена під Рівненський навчальний центр — Тучинський полігон, загальна площа якого становила близько 35 тис. га.

За часів Польщі українська молодь при підтримці «Просвіти» збиралась в «домі людовому» на репетиції і у недільні дні ставила вистави. Особливо запам'ятались у їх виконанні «Наймичка», «Дай серцю волю — заведе в неволю», «Жидівка-вихрестка», «Наталка Полтавка». Серед глядачів були не тільки місцеві, а й шубківці, рясниківці. Після вистави, як правило, були ігри, танці, працював буфет. Старожили згадують «шеколадний вальс», після якого хлопець повинен був купити у буфеті дівчині плитку шоколаду.

У регіоні діяли загони Української Повстанської «Поліська Січ» отамана Бульби-Боровця (пізніше — Української Народної Революційної Армії), Української Повстанської Армії ОУН та інші військові формування, які виступали проти окупаційного режиму і залучали до своїх рядів молодих хлопців та дівчат.

У березні 1944 року через Рисвянку у напрямку Костополя пройшов великий обоз УПА із блакитно-жовтим прапором попереду. Повстанців було досить багато, одні йшли пішки, інші — їхали на підводах чи верхи на конях. Є відомості, що у 1944 році в урочищі «Рисвянецьке» довгий час перебував курінь

УПА, яким командував Володимир Кобринич із Антонівки (пс. «Сівач»).

Останній бій із «совітами» у лісі провів сотенний УПА рисвянець Йосип Жук (пс. «Бурун»). Там він був схоплений, пізніше засуджений і відправлений у Воркуту на 25 років.

Назва Рисвянка унікальна. Вона поки що ніде більше не виявлена. У ній кінцеве «ка» (навіть — «янка») символізує зменшення, а компонент «Рисвян» міг бути найменням людини, де «ян» нарощене до Рисв (Рисва) з первісним значенням «ходити, блукати, шукаючи когось, щось». Прізвища на «ян» відомі: Гроз'ян, Омелян, Саф'ян. І вони переважно від імен людей.

Особові назви типу Рысь, Рысов засвідчуються з XVI ст. Але їх природа не зовсім зрозуміла, бо можливе тут різне: якесь уособлення посилення однойменного звіра, укорочення імені зразка Рисов'яч, де «в'яч» означає «більший», нарешті певний зв'язок з дієсловом рисвянити «блукати».

Наші поселення тину Риси, Рисів, Рисанка, Рисевичі мають виразні ознаки відособового творення.

Народне осмислення Рисвянки основане на понятті «місце, де мали пристанище рисі», а воно мало вигляд вінка, що на польський лад звучить, як «в'янек».

Давня і переселена Рисвянка має іменовані об'єкти: Річечка — «джерельний потік»; Темний ставок — «водоймище на 2,5 га з темним дном»; Жаб'яча воля — «заболочене пониження, де розплодилось багато жаб»; Червона хата — «старий будинок із червоної цегли на окраїні села, був споруджений у

часи польського осадництва»; Старі мостовища — «назва урочища на місці старого кладовища»; Біла гора — «висота із залежаними кривими»; Біла фігури — «придоріжжя, де стоїть хрест із фігурою Божої матері»; Чистий колодязь — «глибока криниця біля школи, де завжди була чиста й холодна вода»; Тереси — «сінокіс, розміщений на трьох крутих горбах»; Керинське — «пасовисько невеликої садиби діда Керинського»; Дмитруківська долина — «міжгорбиста низина з сіножатями Дмитрука»; Гумнище — «поля за гумнами Дмитрука»; Гаївка — «невеликий гай»; Камчатка — «далений від села куток»; Шлях — «широка дорога через Рисвянку з Тучина в Костопіль»; Цицилівка — «дільниця за іменем цукротора давньої Рисвянки»; Іванівська вулиця — «центральна дільниця, де першим поселився старожил Іван» та ін.

На схід від села є пам'ятний знак з викарбуваним портретом знатного хлібороба Петра Грицюка, де читаємо: «Хліб — це життя. Він вічний, як мати, як Батьківщина... Зустрінься прохожий, вклонись йому — він осяє науки вливав у колосок, у зерно. Вдячні хлібороби й назвали це поле Грицюкове».

На жаль, з давньої Рисвянки околиці назви йдуть у забуття. Як згадує Галина Жук, там були: Новини — «орні ґрунти на місці викорчуваного лісу»; Лава — «кладовище через болото»; Серветути — «панські наділи для сиріт»; Басів кут — «територія на маєтності Баса»; Волосення — «ліс, зарослий густими чагарниками»; Кут — «клиноподібне поле»; Шнури — «вузькі й довгі земельні наділи селян, як згадка про общинне землекористування» та ін.

ЛЕГЕНДИ РІДНОГО КРАЮ

Походження назви Рисвянка

Під час несподіваної татарської навали люди не встигли завітати у навколишніх лісах і заховались у церкві. Вони відмовились її відчинити на вимогу загарбників, за що були разом з церквою зсунуті й поховані у глибокій ямі. Живими залишились тільки

двоє закоханих: молода красуня-дівчина, яка дивом вціліла під уламками, і парубок, який встиг причаїтись у лісі. Дівчину чужинці вирішили забрати і повезли в дарунок своєму хану. Хлопець вирушив у далеку путь, щоб звольяти кохану. Шляхом підкупу і хитрощам йому вдалося обдурити варту та побачитись з дівчиною. Закохані надумали повертати

ся додому. Вони знали, що здійснити втечу буде дуже важко — хан вважав дівчину першою красунею серед своїх бранок, але все ж зважились виконати задумане, взявши з собою вузлик рисового зерна, найулюбленішого продукту харчування татар. Зумівши уникнути висланої погоні і зазнавши довгих поневірянь, закохані, нарешті, повернулись додому. Обнялися й заплакали. Сльози радості зросили кілька зерен рису, що залишились і впали в землю. Зерна проросли, але рис не вродив, зів'яв. Чи то від солоних людських сліз, чи то від несприятливого клімату. А можливо, рідна земля пошкодувала своїх соків для зерні лиходіїв. Хтозна. Тільки з тих пір це місце називають Рисвянка.

(Зап. від Меланії Остапчук (1911 р.н.) та Надії Козачук (1933 р.н.).

Рисі у в'янку

Це було у давні часи. Якось після дощу двоє молодих хлопців заблукали в густому пралісі і натрапили на велику галявину, посеред якої росли розлогий дуб і білокора береза. Тут вони зустріли багато звірів, які мирно розсілись у різних кінцях галявини і сушилися на сонечку. Парубкам це місце сподобалось і вони вирішили під дубом і березою відпочити та переночувати. Вночі ж на них напали рисі, одного загризли насмерть, а другий втік, злякано кричучи: «Рисі! Рисі! У в'янку!» Згодом прийшли люди поселились на цій галявині. А про цю пригоду не забули...

(Зап. від Миколи Осипчука (1920 р.н.) і Івана Радовенчика (1927 р.н.).

Рисвянська родина. Фото. 30-і рр. XX ст.